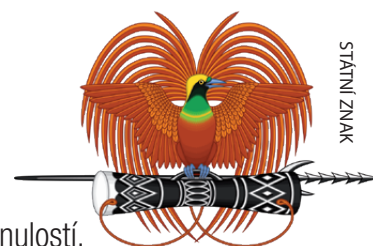

DNES JÍM JAKO PAPUÁNEC

OSVĚTOVÝ PROJEKT PRO I. A II. STUPEŇ ZŠ A SŠ | ROZVOJOVÉ ZEMĚ | POZNÁVÁNÍ A POMOC

PRACOVNÍ LISTY PRO STŘEDNÍ ŠKOLY

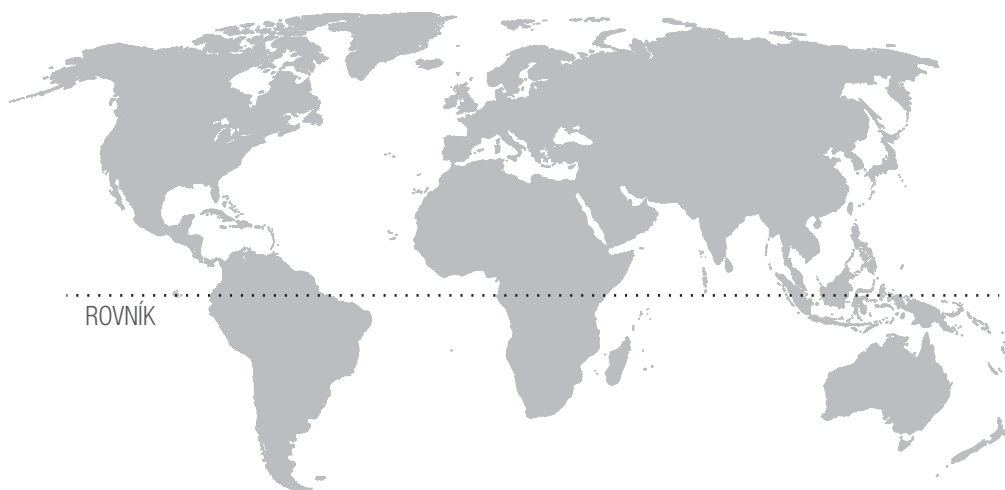
STÁTNÍ ZNAK

ÚVOD

Papua-Nová Guinea je velké soustroví nedaleko Austrálie. Lidožrouti jsou už asi minulostí, přesto tato země neustále překvapuje. Ve 30. letech min. stol. se například zjistilo, že na Papui v odlehlých horských oblastech žije 1 milion Papuánců, o kterých do té doby západní svět nevěděl. Papui se přezdívá „*Land of unexpected*“ – země neočekávatelného a ještě dnes vědci předpokládají objevy nových živočišných i rostlinných druhů, je to jedna z nejméně probádaných částí světa. Země je velmi různorodá a nesmírně členitá: vysoké hory, neprostupné pralesy a divoké řeky od sebe oddělují jednotlivé kmeny, počasí je tropické – střídá se období sucha a dešťů s malými teplotními rozdíly. Přestože Papua oplývá nerostným bohatstvím (zlato stříbro, měď, nikl, zemní plyn...), tak se většina obyvatel stále žije primitivním zemědělstvím. Jako v mnoha jiných rozvojových zemích dochází i zde ke kácení pralesů zejména kvůli těžbě palmového oleje. Země sužuje vysoká kriminalita a korupce.

1 Označ Papuu-Novou Guineu a zjisti, s kým sousedí. Dokážeš doplnit názvy pěti oceánů? Jaký omývá břehy Papuy?

ROVNÍK

odpověď:

Papua-Nová Guinea je součástí tzv. **Melanésie**

– skupiny drobných ostrovů rozptýlených v tropickém a subtropickém pásu Tichého oceánu.

A. Jaké se nazývají další dvě skupiny ostrovů?

odpověď:

B. Jaký je souhrnný název pro tyto tři skupiny?

odpověď:

Papua-Nová Guinea

3

Vlajka Papuy-Nové Guineje byla vytvořena podle návrhu patnáctileté dívky Susan Karike Huhume, která se svým návrhem vyhrála v roce 1971 celostátní soutěž. Na pravé straně je silueta **rajky volavé** – národního symbolu.

AUDIO

VÍTE, ŽE...?

Papua je téměř celá pokrytá lesy a pralesy. Stromy pokrývají 93 % jejího území a je jich kolem 4 000 druhů. V České republice zabírají asi jen jednu třetinu území.

Co značí hvězdy v levé části vlajky?

odpověď:

Pusť si papuánskou hymnu a zkus se ji naučit.

Cest a silnic je na Papui jako šafránu.

Země je plná **neprostupných překážek**, navíc Papuánci obývají také mnoho ostrovů soustředěných kolem hlavního soustroví – i kdyby silnic bylo dostatek, stejně by se tam po nich nedalo dopravit. Pokud Papuánci chtějí navštívit vzdálenější místo, musí použít leteckou „dopravu“.

Na větší vzdálenosti se tak na Papui létá **malými letadly**. Kromě vysokých hor, džungle, neprostupných pralesů, divokých řek a sopek nalezneš na Nové Guinei také **pláže s černým pískem**.

Odkud pochází černý písek na plážích?

odpověď:

4

Kokoda Track

Je 96 km dlouhá extrémně náročná stezka protínající Papuu od jižního směrem k severnímu pobřeží, v současnosti je to jeden z nejnebezpečnějších treků světa. Za druhé světové války měla velký strategický význam, protože ve vesnici Kokoda, kde stezka končí, se nacházelo letiště. Bojovali zde proti sobě japonská a spojenecká (většinou australská) vojska. Cesta trvá **čtyři až dvanáct dní**, podle fyzicky. Místní obyvatelé prý zvládnou trasu za tři dny.

S jakou známou tropickou nemocí se cestou můžeš potkat?

odpověď:

ČLÁNEK

5

Doplň správně do textu.

Papua-Nová Guinea byla prvně osídlena před asi lety. U jejích břehů přistáli jako první španělští a portugalské (zač. 16. stol.). Své jméno získala země zřejmě od španělského mořeplavce Inigo Ortiz de Retes, kterému domorodci připomínali obyvatele africké Od roku 1824 si západní část ostrova nárokovali Holanďané. Německo a Velká Británie si zabrali zbývající část území, v roce 1901 se Britská Nová Papua stala Papuou a správu nad ní převzala Austrálie. Po II. sv. válce bylo bývalé britské území spojeno s německým v jeden správní celek pod svrchovaností Austrálie, po vzniku Indonésie (roku 1963) se Nová Guinea stala načas indonéskou provincií. Plné samostatnosti dosáhla Papua-Nová Guinea roku Novou Guineu ovlivnila nejvíce Británie v mnoha ohledech: náboženství (křesťanství), úřední jazyk, kalendář apod. Papua-Nová Guinea dokonce dodržuje podobně jako Evropané, většina z nich se vztahuje ke křesťanským událostem. Život ve městech se částečně podobá evropskému způsobu života, ale mísí se s kulturní tradicí. Klany se v ulicích stíhají luky či pistolemi nebo používají jimiž řeší většinu problémů. Port Moresby bylo dokonce vyhlášeno nejhorším městem k životu. Do oblastí mimo města je rozumné vzít si V minulosti byla Papua-Nová Guinea známá jako země, v níž žili Předpokládá se, že se v odlehlých nedostupných místech vyskytovali ještě koncem minulého století.

6

Guineje

mačety

státní svátky

50 000

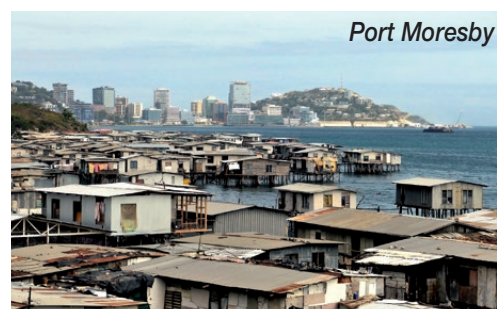
1975

průvodce

kanibalové

hlavní město

mořeplavci

Port Moresby

Papua-Nová Guinea i nedaleká Austrálie jsou domovem mnoha prapodivných zvířat. Patří mezi ně například savci zvaní **vačnatci**, jejichž mláďta se rodí nevyvinutá a rodiče je musí donosit ve vaku. Seznamte se s některými z nich.

7 Patřím mezi drobné vačnatce, žiji ve větvích a na kratší vzdálenosti (cca 50 m) umím létat. Při skoku roztáhnu přední a zadní nohy a využiji volnou kůži jako plachtu.

Najdi písmenka rozházená v džungli, seřaď je od největšího po nejmenší a zjisti, jak se jmenují.

odpověď:

9 Mezi zázraky ze světa zvířat z Papui patří **rajka** – anglicky „*bird of paradise*“. Samečci patří mezi **nejbarevnější** ptáky světa.

ZAJÍMAVOST: Někteří mají barvu, jakou u žádných jiných ptáků nenajdete – **superčernou!** Kombinací této superčerné a barevných per působí sameček při tanci na samičku doslova okouzlejícím dojmem. Snaží se nastavit tak, aby na něj dopadalo světlo v co nejlepším úhlu a co nejvíce „zazářil“. Nejlepší tanečník pak samičku získá. Přestože je rajka národním symbolem a je dokonce i na vlajce, není tak snadné se s ní setkat. Dopládí na své nádherné peří, kvůli němuž je stále častým cílem papuánských lovců.

A. Od čeho je odvozené slovo rajka? odpověď:

Dalším zajímavým ptákem, který má domov na Papui, je **kasuár přilbový**. Je to velký nelétavý pták, po pštrosovi a emu **třetím nejvyšším** a **druhým nejtěžším** ptákem světa

ZAJÍMAVOST: o mláděta se stará výhradně **samec**. Nejprve připraví v úkrytu na zemi hnízdo, kam samička snese vejce a vrátí se ke svému samotářskému životu. Samec po celou dobu sezení na vejcích nepřijímá potravu a po vylíhnutí mláděta vodí a brání je. V tu dobu je velmi nebezpečný.

B. Kasuár umí mimo jiné dobře: ☐ zpívat ☐ plavat ☐ šplhat

- I já patřím mezi vačnatce. Jmenuji se **kuskus**
- **skvrnitý** a jsem velký asi jako kočka.
- Papuánci mě rádi loví, jsem jejich oblíbenou
- pochoutkou. Ve větvích strávím téměř celý
- svůj život a nemám rád společnost jiných
- zvířat svého druhu.

Mezi nejzvláštnější druhy zvířat patří savci, kteří **kladou vajíčka**. Určitě znáš **ptakopyska**, který ale žije jen v Austrálii. Druhý z nich obývá jak Austrálii, tak i Papuu-Novou Guineu, podobá se našemu ježkovi.

Jaké je jméno tohoto vejcorodého savce?

odpověď:

VIDEO

AUDIO

VIDEO

10

Jak se na Papui mluví?

Není neobvyklé, že každá vesnice mluví vlastním (lokálním) jazykem tzv. **tok ples**. Na světě existuje **přes 6 000 jazyků** – polovině z nich hrozí do konce tohoto století zánik. Jazyky, kterými mluví málo lidí, ustupují jazykům, které jsou používanější.

Na Papui se používají celkem tři hlavní (tzv. úřední) jazyky:

- **angličtina**
- **tok pisin** (*pidžin*) – směs místních dialektů a zkomolených výrazů z angličtiny a němčiny
- **motu** (+ dalších více než 800 jazyků)

Jak se mohlo vyvinout takové množství jazyků?

odpověď:

A. Přelož následující text. Dozvíš se zajímavosti o tom, jak spolu Papuánci mluví i o jazyce tok pisin.

11

Understanding

Have you ever thought about how difficult it is to find mutual understanding in our country? Do you ever feel like someone is speaking in a different language, whether it is about politics or their favourite movies? Probably we all have that experience, even though we share one language, the Czech language.

Papua New Guinea is a unique place. There are over 800 languages in one country. Can you imagine? So how can Papuans live together, how do they talk to each other? It is not uncommon that even a little child speaks 3-4 mother tongues, sometimes even more. One is the language from the birthplace of his mother, one is from the father's side. Some might be able to speak English, but mainly you would communicate in Tok Pisin, or so-called "pidgin". Pidgin is any language that was created artificially. When you come to think of it, it makes perfect sense. In a country where each village has its own "Tok" (from English "Talk"), you need a way to understand your neighbours. This is one of the reasons why it is so easy to start a tribal fight in Papua New Guinea, and why it is extremely difficult to make peace. How do you reach an understanding, when you literally cannot understand what is the other person saying?

Tok Pisin captured my heart as soon as I started to learn it. When one speaks it, it sounds more like a song. Many words come from English, as a matter of fact, it is called "broken English" sometimes, however, I beg to differ. Pidgin is fun! It has very few grammar rules, and most of the words hold several meanings. It is constantly evolving- new words are created, old ones are changed... Even though it is widely spoken, not many books are written in Pidgin, therefore you will find the same word spelt in many ways- all are correct! Tok Pisin is a dream come true for any student!

Here are a few words in Tok Pisin. Can you guess what they stand for? You will find your English knowledge to help you greatly 😊.

B. Přiřaď k sobě správně slovo v českém jazyce, angličtině a tok pisin.

12 Ženy na Papui

Ženy **nemají** na Papui **dobré postavení**. Podléhají zcela muži, často je na nich páháno domácí či sexuální **násilí**. Stejně jako chlapci mají i dívky své iniciační rituály. Například když dostane dívka první menstruaci, sejdou se všechny ženy v domě, doprovodí ji do jejího pokoje, pomáhají jí se umýt a všemožně asistují. Dívka pak vymění dětské oblečení za dospělé a oficiálně pro ni začíná nová etapa života. Je plně zakomponována do chodu domácnosti a dalších povinností žen. Když má jakákoli žena v domácnosti zrovna menstruaci, je ušetřena ode všech povinností v rámci péče o domácnost. Má **zakázáno připravovat jídlo**, aby na něj nesahala a nebrala tak sílu mužům. Také kvůli hygieně, ne všude je voda na umytí... a aby se nevysilovala namáhavou prací (!). V některých vesnicích je pro ně vyhrazen speciální domek či pokoj někde bokem od ostatních, ve kterém v tomto období přebývají.

Žena kojící dítě a zároveň sele. Prasata jsou cennou komoditou k obchodování, znak postavení a moci, stará se o ně výhradně žena. V pořadí žebříčku důležitosti byla dříve žena až za prasetem (zahrada – prasata – ženy).

U některých kmenů musí mít ženy jednu část těla striktně zakrytou. Uhádneš jakou?

odpověď:

Vzdělávání

Třetina lidí na Papui **neumí číst a psát**. Kdo má to štěstí a chodí do školy, nestuduje zadarmo, studenti si studium musí částečně platit. Část zaplatí stát a menší část student. Například v přímořském městečku Araimiri platí studenti 1100 kina za rok (cca 8000 Kč), ale většina ostatních škol má školné spíše vyšší. V ceně je ubytování, třikrát denně strava a uniforma. Částka to není vysoká, ale pro řadu rodin obtížně dosažitelná, zvláště má-li studovat více sourozenců z rodiny. Studenty čeká na konci základní školy a dvakrát během střední školy **národní srovnávací test**. Do vyššího stupně může postoupit jen určité procento studentů s nejlepšími výsledky. Pro mnohé žáky a studenty není jednoduchá ani doprava do školy, někteří putují i několik dní pěšky, cesty do škol se na Nové Guineji řadí k nejnebezpečnějším na světě.

Odívání

U většiny **mužů** na slavnosti si každý všimne **minimalistického oblečení**, mnozí mají jen kousek hadříku nebo několik listů kolem pasu. V pobřežních oblastech nosí ženy většinou tzv. **meri blaus** – druh volných šatů pod které se většinou dává ještě sukně. Na slavnost si dnes muži vezmou třeba i sako, ale většinou jej obohatí **doplňkem oděvu jeho provincie** (např. čelenkou). Ženy i muži se zdobí zejména **tradičními náhrdelníky z mušlí**, které jsou velmi ceněné a nosí kabelky zvané **bilum**.

13

Tyto předměty jsou součástí mužského „oděvu“. Uhádneš, k čemu slouží?

odpověď:

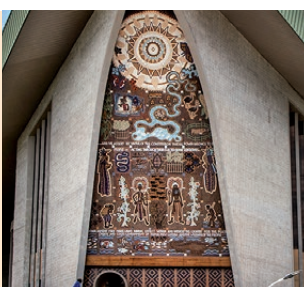
Co je Wantok?

WEB

Je to velká komunita (rozsáhlá rodina, kmen) navzájem pokrevně spřízněná. Vždy podpoří svého člena a být z ní exkomunikován znamená být skoro jako odsouzen k smrti. Často je stavěna nad oficiální právní systém státu. Rozhodnutí o tom, co je dobré či zlé, zcela závisí na komunitě.

Pro každou provincii (oblast) je typický jiný umělecký směr například pro oblast Oro je to tkanina zdobená geometrickými tvary, čarami a obrazy v tmavohnědé barvě.

FOTOGALERIE

Umění Pauánců můžeš obdivovat i na **budově parlamentu**, kde jsou na vstupním štítu skvostně zobrazeny nejružnější domorodé motivy. Nalezneš je i na jejich bankovkách. Prohlédnout si je můžeš na webových stránkách dnesjimjako.cz.

Domorodci z kmene Huli z papuánské vysočiny mají žlutě pomalované tváře doplněné červenými linkami, čepec z vlastních vlasů doplňuje bohatá výzdoba z peří pestrébarevných pírek rajek či papoušků.

Domorodci z Nové Guineje jsou proslaveni svými **maskami** a také **zdobením těla**. Někteří používají výrazné barvy, jiní se zdobí se různými přírodninami a peřím ptáků nebo dokonce bahnem.

Domorodé kmeny žijící kolem řeky **Sepik** mají svoji vlastní osobitou kulturu. Například vyřezávají nádherné **dřevěné sochy**. Řeka Sepik je nejdelší řekou v zemi, pramení ve středu země. Posvátným zvířetem je tu **krokodýl**, jenž podle dávných mýtů stvořil lidstvo, a je zároveň největším nepřítelem muže. V lovení krokodýlů dosáhly kmeny kolem řeky Sepik dokonalého mistrovství.

domorodá maska

vyřezávané sochy lidu Sepik

Důležitým milníkem každého Papuánce jsou **iniciační rituály** – slouží k uvedení jedince do další etapy života. Těmi jsou narození, dětství, puberta, dospělost, stáří a smrt. Patří k nim **obřizka** a rituální „tetování“, jež se koná v období přechodu z puberty do dospělosti. Chlapci podstupují velmi bolestivý proces, kdy se nařízne kůže a poté se vtírá popel a bláto. Celý proces se opakuje několikrát – jizvy jsou pak krásně viditelné!

Podle místa, které Papuánci obývají, se liší jejich příbytky.

- A. Zajímavý typ obydlí používají Korowajové. Bydlí v džungli na tzv. **stromových domech** (*tree houses*). Díky tomuto umístění slouží domy jako dobrá ochrana před divokou zvěří a hmyzem. Některé bývají umístěné v neuvěřitelné výšce. Kmen představuje rodina obývající jeden strom. Panuje zde přísný patriarchát a hluboko v lesích existují i tací, kteří ještě nepřišli do styku s civilizací a žijí stále pravěkým způsobem života. Není úplně vyloučené, že stále ještě praktikují kanibalismus.
- B. Na horách se bydlí v **kruhových domečcích z rákosu**, uprostřed je ohniště.
- C. Velká část Papuy sousedí s oceánem, u **pobřeží** se proto staví **domy na kulech**.

14

Odhadni jak vysoký může být *tree house*.

až 25 m

až 35 m

až 40 m

až 50 m

VÍTE, ŽE... K prvnímu kontaktu s Evropany došlo na začátku 16. století, kdy dal portugalský mořeplavec Jorge de Meneses zemi jméno *Ilhas dos Papuas*, tedy **Země kudrnatých lidí**? Ne všichni Papuánci však mají vlasy hustě kudrnaté... Zajímavé ovšem je, že občas na Papui narazíte na člověka s **blondatými vlasy**. Její východní část totiž sousedí přes mořský průliv s Šalomounovými ostrovy, kde je pětina až desetina obyvatel skutečně blondatá! Může za to **speciální gen**, naprosto odlišný od genu, který způsobuje světlou barvu vlasů u Evropanů.

15

Všichni je mají rádi – banány! U nás je nejznámější odrůda *cavendish*, ale banánů existují desítky druhů. Na Papui mají obzvlášť rádi banány vařené! Některé druhy se dají také smažit a jíst jako naše chipsy. Nejvyšší banánovníky dorůstají až do **výšky šestipatrového paneláku** a jeden dokáže urodit až 300 plodů o celkové váze **60 kg**.

A. Spočítej si, kolik váží jeden takový obří banán a zkus odhadnout, jak vysoký může banánovník být.

.....
odpověď:

B. Která z možností je pravdivá?

☐ banánovník je keř ☐ banánovník je strom ☐ banánovník je bylina

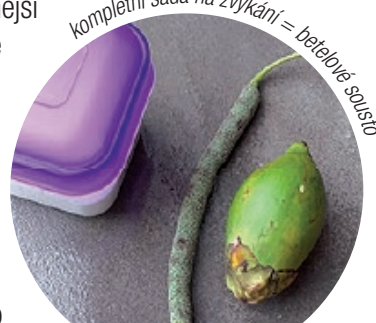

Kromě vařených banánů mají na Papui rádi i sladké vařené brambory zvané **kau-kau** (u nás nazývané batáty). Mezi místní speciality patří **mumu** – maso a příloha se zabalí do banánových listů a peče pod horkými kameny. Na Papui roste také mnoho druhů tropického ovoce: papaya, mango, jack fruit (chlebovník různolistý), sugar fruit, bread fruit (chlebovník obecný), passion fruit (mara-kuja), soursop, custard apple (cukrové jablko) apod.

16

Tento neškodně vyhlížející plod skrývá nebezpečí. Je to tzv. **betelový oříšek** – nejužívanější **droga** na Papui, kterou konzumuje naprostá většina lidí. Ořech obsahuje **látku**, po které se člověk cítí více soustředěný, v lepší náladě a navíc zmírňuje pocit hladu a žízně. **Žvýká se nejčastěji v kombinaci s trochou vápna** (hydroxidu vápenatého), ve kterém se obalí hořčičný stonek a kousek se ukousne. V důsledku chemické reakce vzniká **typické červené zbarvení** – odtud pramení krvavě rudé rty i zuby všech „žvýkačů“ tohoto tzv. betelového sousta. Časté žvýkání vede k **těžkým zdravotním problémům** a řadě vážných nemocí: rakovina dutiny ústní*, vypadávání zubů, snížení funkce štítné žlázy aj. a má dopad i na životní prostředí. Žvýkání je ve společnosti hluboce zakořeněno a žádná vyhláška ani opatření, ani (chabé) vymáhání jejího dodržování ho zatím nedokázala vymýtit. >

Jaké jsou tři hlavní celosvětově užívané návykové látky?

.....
odpověď:

Ságovník

Někteří Papuánci se stravují pravděpodobně zdravěji než my – **nedělají si zásoby** (ani nezavařují, nekonzervují) a jídlo si připravují vždy čerstvě.

Zajímavá surovina, ze které dělají mouku, se nazývá **ságo**.

Je to škrobovitý prášek, jenž se získává z **kmenu palmy nazývané ságovník**. Tato mouka pak slouží k přípravě různých pokrmů. Kmeny stromu se používají ke **stavbě domů**, listy slouží jako **střešní krytina** – jsou ceněné, protože vydrží déle než ostatní materiály (až 7 let).

1. Nejprve se ságovník pokácí a podélně přepůlí.
2. Vyjme se bílý prášek
3. Prášek se rozdrtí, pak smíchá s vodou a povaří. Někdy se přidá kokos či banán, aby se dosáhlo odlišné příchuti.
4. V přírodních kuchyních se pak ještě praží v listech, v moderních kuchyních v alobalu. Takto zpracované se ságo změní na želatinovou, celkem chutnou, hmotu.

VIDEO

* nejvíce případů na světě v poměru nově vzniklých onemocnění v daném časovém období k celkovému počtu osob ve sledované populaci

Jak to mají papuánští kluci a holky

z dopisu od dobrovolníka Jaroslava (Papua-Nová Guinea, 2020/21)

Kdybych se byl býval narodil jako papuánský mladík, kromě barvy pleti bych na sobě nejspíš pozoroval ještě několik dalších změn. Velmi pravděpodobně bych měl někde na těle tetování, to je v Papui velmi časté. Docela jistě bych podstoupil v pubertálním věku obřízku, kterou by mi provedl nějaký starší kamarád ve vesnici. Obřízka by mě totiž měla ochránit před pohlavně přenosnými chorobami*. Zhruba 15 % nešťastníků se snaží „vytunit“ svoje přirození vpíchnutím oleje pod kůži, čehož pak velmi litují. Aby toho nebylo málo, pravděpodobně bych si vybral dívku, za kterou by její rodina požadovala víc peněz, než bych byl schopen zaplatit. Pak by mi zbylo snad jen otěhotnět ji před svatbou, aby cena klesla. S tchánem bych si to ale do budoucna pěkně rozházel a byla by jen otázka času, kdy bych dostal vyčíněno, v lepším případě pouze holí. Pokud bych měl naopak peněz dostatek, nemusel bych do budoucna zůstat u ženy jedné a postupně bych se mohl oženit s ženou další, a mít tak současně ženy dvě nebo více, což je společensky přijatelné. Stará tradice říká, že by s dalším sňatkem měla souhlasit žena první, ale jaká je realita, to nevím.

Kdybych se byl býval narodil jako papuánské děvče, tak by mě čekalo v lepším případě studium a následně péče o rodinu. Čím vzdělanější a krásnější, tím vyšší cenu by za mě musel potenciální ženich zaplatit. Tzv. bride price se pohybuje od 2000 kin až po 50 000 kin (1 kina = cca 6 Kč), možná i více. Cena prudce klesá ve chvíli, kdy se ženichova strana dozví, že potenciální nevěsta již není pannou, případně měla nějaký předchozí vztah. V naší škole v Araimiri se mezi studenty o studentkách, které už měly pohlavní styk s chlapcem, říkalo, že jsou „expired“...

* Podle Světové zdravotnické organizace (WHO)

mužská obřízka skutečně snižuje riziko nákazy HIV při pohlavním styku.

Více dopisů našich dobrovolníků najdeš na www.adopcenablizko.cz

Mnoho dalších informací a materiálů najdeš na:

www.dnesjimjako.cz

Máš rád exotická jídla a poznávání dalekých krajů? Zaujímá tě, jak žijí tvoji vrstevníci na Papue a v dalších rozvojových zemích? Podívej se na naše webové stránky dnesjimjako.cz nebo mrkni na adopcenablizko.cz. Můžeš se připojit k těm, kteří tam pomáhají, a jednou se do nějaké podívat třeba jako **dobrovolník**.

Pracovní listy pro vás připravila Salesiánská asociace Dona Boska, z. s., Kobyliské nám. 1000/1, 182 00 Praha 8, sadba.org. ZDROJE: dobrovolníci: Emilie Novotná, Anna Bártů, Tereza Sovová, Jaroslav Střasák, archiv Sadby, stoplusjednicka.cz, wikimedia, www.ifauna.cz, www.biolib.cz, needpix.com, depozitphotos.com, flickr.com, zoopraha.cz, ziva.avcr.cz, youtube, wikipedia.

Děkujeme všem, kteří pomáhali s přípravou kampaně.

